
✦

GÜNCEL SORUNLAR VE SİYASET: FELSEFİ ÇÖZÜMLEMELER

SOSYAL YAYINLARI
FELSEFE

Editör: Eray Yağanak
GÜNCEL SORUNLAR VE SİYASET:
FELSEFİ ÇÖZÜMLEMELER

BİRİNCİ BASKI: Ekim, 2019

ISBN 978-605-7637-35-2

Baskı ve cilt:
Cinius Sosyal Matbaası
Çatalçeşme Sokak No:1/1
Eminönü, İstanbul
Tel: (212) 528 33 14

Sertifika No: 12640

© ERAY YAĞANAK, 2019

© SOSYAL YAYINLARI, 2019

Tüm hakları saklıdır.
Bu yayının hiçbir bölümü yazarın yazılı ön izni olmaksızın,
herhangi bir şekilde yeniden üretilemez,
basılı ya da dijital yollarla çoğaltılamaz.
Kısa alıntılarda mutlaka kaynak belirtilmelidir.

Printed in Türkiye

EDİTÖR: ERAY YAĞANAK

 SOSYAL YAYINLAR

- Şaylan, Gencay. (2016). Postmodernizm. İmge Yayınları, İstanbul.
- Tannenbaum, Donald G. (2016). Siyasi Düşünce Tarihi. çev. Özgüç Orhan, BB101 Yayınları, Ankara.
- Wahnema, Lubiano. (2012). "Dans Etmeyi Ciddiye Almak Siyaseti Yeni Baştan Yaratmak Demektir", Postmodernizm ve Rasyonalite içinde. çev. S. Altınçekiç, Taylan Doğan, Bgst Yayınları, İstanbul, ss. 82-99.
- Weber, Max. (1946). From Max Weber: Essays in Sociology. çev. H. H. Gerth & C. Wright Mills, Oxford University Press, New York.
- Weber, Max. (1978). Economy & Society, an Outline of Interpretive Sociology. çev. G. Roth & C. Wittich, University of California Press, California.
- Weber, Max. (2001). Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism. çev. Talcott Parsons, Taylor & Francis Group, New York.

Dikişler ve İğneler: Alain Badiou ve Siyaset Ontolojisi

Erman KAÇAR¹²

Giriş

On yedinci asırdan itibaren Avrupa, dünya tarihi boyunca eşi görülmemiş yeniliklere sahne olurken aynı zamanda *zamanın ruhu* denilen şeyin apayrı disiplinler üzerindeki büyüleyici etkilerinin en açık biçimde gözlemlendiği bölge olmuştur diyebiliriz. Bu dönemden itibaren gerek matematikte gerekse fizikte insanlığa çağ atlatan fikirler filizlenirken felsefe de bu gelişmelere yeni kuramlar ile dayanak olmuştur. Bir başka deyişle, bu dönem boyunca herhangi bir disiplin içerisinde vuku bulan devrimsel bir gelişmenin hemen peşi sıra *olay mahalline* bambaşka bir disiplin gelip yerleşmiştir. Örneğin Leibniz ve Newton'un ayrı coğrafyalarda fakat aynı zaman diliminde birbirlerinden habersiz biçimde aynı çığır açıcı buluşa imza atmaları gibi, felsefe ve matematikte de eşzamanlı olarak benzer problemleri farklı yöntem ve terminolojilerle çözümleyen kuramlar ortaya konulmuştur. Spinoza'nın 'sonsuz kipler (*infinite modes*)' başlığı altında ele aldığı 'sonlular tarafından oluşturulmuş sonsuzluklar' düşüncesi, ünlü matematikçi Cantor'un temel problemlerinden birisi olmuş ve bunun sonucunda çeşitli tip sonsuzluk tanımla-

(12) Ardahan Üniversitesi, Felsefe Bölümü Öğretim Elemanı, ermankacar@ardahan.edu.tr

ıyla birlikte her şeyi kapsayan bütüncül bir sonsuzluğun -ya da evrensel kümenin- olamayacağını kanıtlayan *Cantor paradoksu* doğmuştur. On sekizinci yüzyılda Aristoteles mantığı, Hegel'in spekülâtif mantığı ile kapsayıp aşılmaya çalışılırken bu durumu önceleyecek biçimde matematikte de Öklidyen sistemin karşısında benzer işlevi gören topoloji ortaya çıkmıştır. Zira Hegelyan mantıkta olduğu gibi topolojide de çelişik kavramlar Aristotelesçi uslamlamayı (kapsayıp) aşarak birlikte ve aynı anda doğru olabilmektedir. Badiou, tam da bu noktadan ileriye doğru bakacak olursak felsefenin istisnai vuku bulunuşlardan daima sonra gerçekleşen bir *apres-coup* olduğunu ya da onun 'felsefi olamayan buluşların' sonrasında olay mahalline ulaştığını (Badiou 2013a, 11) söyler. Yakın tarihe baktığımızda da -bunu ispatlarcasına- belirsizlik, karar verilemezlik ve eksiklik teorilerinin fizik ve matematikğin ve son olarak felsefenin temel problemleri haline gelmeye başladığını görürüz. Bu problemler arasında da farklı disiplinlere ait entelektüel kavrayış biçimlerinin, adeta bir birlik halinde kendilerine Platon'dan kalan mirası, farklı terminolojilerle olsa da bir tür ağız birliğiyle yeniden ele almaya başladıkları görülür. Bu sayede ortaya konulabilecek yeni ve mümkün bir ontolojiyle hedeflenen, düşünce tarihinin yeniden dizayn edilmesini mümkün kılacak ve *hakikat* kavramının yeniden ele alınmasını sağlayacak bir epistemoloji kavrayışı elde etmektir. Söz konusu bu epistemoloji ise mümkün ve yeni bir *siyaset* anlayışının koşullarından birisi olarak görev yapacaktır. Çünkü dünya tarihinin düşünsel açıdan belki de en verimli dönemlerinden olan bu birkaç yüzyıl boyunca, fizik ve matematikteki hakikat kategorilerinin yeni baştan ele alınıyor olması, felsefede de Batı metafiziği prosedürlerinin ve bunun sonucu olarak da mevcut siyasi konjonktürlerin sahici biçimde sorgulanmasına sebep olmuştur. İşte söz konusu bu dönemin yakın tarihteki temel aktörleri, büyük ölçüde Nietzsche'nin

ardılları olarak sayabileceğimiz çağdaş Fransız filozoflarıdır. Çünkü artık *hakikat*, *bilgide* delik açmakta ve bundan böyle hakikatin bilgisi değil, *hakikatlerin bilgisi* söz konusu olmaktadır (Badiou 2012, 76). Bir başka deyişle *hakikati* klasik Batı metafiziği tarihindeki gibi her bir şeyin onun etrafında hizalandığı değişmez bir gerçeklik unsuru olarak ele almak artık mümkün değildir. Bu sebeptendir ki felsefenin binlerce yıldır hesaplaşmaya çalıştığı bir kavram olarak hakikat, çağdaş Fransız felsefesinin koridorlarında bambaşka bir tınıyla yankılanmaktadır. O halde Batı'nın felsefe ve siyaset yapma tarzını belirleyen Platoncu gelenek -Derrida terminolojisiyle söyleyecek olursak- felsefe tarihinde en çok 'yapısöküme uğrayacak' olan kısım olmalıdır. Söz konusu bu anlayış, çağdaş Fransız filozoflarını yeni bir epistemoloji ve siyaset kuramından evvel yeni bir ontoloji anlayışını temellendirmeye yönlendirmiştir. Çünkü hakikatin bilgisini vereceği düşünülen -felsefenin en temel kategorisi olarak- 'varlığın' bilgisi, onun bu yeni hakikatle -ya da hakikatlerle- ilişkisinin açıklanmasına bağlı olacaktır.

Alain Badiou'nun, bu ilişkiyi hakikatin indirgenemez yapısından hareketle yapısöküm, erteleme ya da belirsizlik gibi kavramlarla değil bunların tümüyle dışında, bir tarafıyla Lacan ontolojisindeki *bükülmeden* ilham aldığını bildiğimiz ve diğer tarafıyla da hakikat kavramı ile sıkı sıkıya bağlı olan *olay* kavramı ile açıkladığı görülür. Badiou'nun çağdaş Fransız geleneğinin yani kendi geleneğinin karşısındaki bu çıkışı, aslında Deleuze'ün, Derrida'nın, Foucault'nun ve en başta Nietzsche'nin felsefi manifestolarına karşı bir meydan okuma olarak ele alınabilir. Kendisine bir *sermaye-parlamentarizmi eleştirmeni* diyen Badiou'ya göre klasik metafizik ve klasik siyaset anlayışının ölümü Hegel, Marx, Nietzsche gibi düşünürler tarafından çoktan ilan edilmiştir ama buna rağmen yine de yapılması gereken, yeni ve olanaklı bir felsefe için 'bir adım daha' atabilme ihtimali için yürekten

çalışmaktır (Badiou 2013a, 12). Bu bakımdan Badiou *olay* kavramıyla, çağdaşlarının içinde bulunduğu anti-Platonculuk ekolü yerine bu ekolün tam karşısına konumlandığını söyleyebileceğimiz bambaşka bir hakikatçılığı benimseyecektir.¹³ Badiou'ya göre olay, yeni bir hakikatin türetildiği ve herhangi bir durumun tekilliğinden özneleşme sürecine geçildiği noktadır. Bu haliyle olayı ya da olaysal biçimi nasıl anlamak gerekir? Badiou felsefesinde olayı imlediğini söyleyeceğimiz *büküm noktası*, aslında hiçbir durumda bir 'noktay' imlemez. Bu noktanın gösterimi yoktur. Bükülme, mevcut yapının içinde istisnai bir anın ortaya çıktığı *olaysal biçimi* ifade etmektedir ve bu durumun yapısal ifadesi, içinde bulunduğu mevcut yapının gözünden sunulamaz. Bükülmenin kendisi, bükümün gerçekleştiği yüzeyin kendisi üzerinden açıklanabilecek bir ontolojik olgu değildir. Daha açık bir ifadeyle, bükülme anı ya da olay, mevcut yapının gözünden anlamlandırılabilir olsaydı bu durum, bükülme olarak adlandırılmazdı. Badiou'nun *olay* kavramı da tam olarak böyledir.

Badiou, bu bükülmeyi ya da olayı imkânsız kılan bazı durumların, dünya tarihindeki belli siyasi durumların müsebbibi olduğunu iddia etmektedir. Bu düşünceye göre olaysal biçimin asıl koşulu olarak bükülme, varlığın bilgisinin hakikat prosedürlerinden yalnızca birine *dikişlenerek* sabitlendiği anda ortadan kalkar. Bunun sonucunda ise tüm hakikat prosedürleri işlevsizleşir. Zira Lacan'da olduğu gibi Badiou'ya göre de "varlığın bilgisinin ilanı (*announcement*) kendiliğinde beyan edilemez yapıdadır yani onun konumu bir anlamda ontolojinin dışında kalmaktadır" (Kaçar 2018, 536). Bu bakımdan hakiki siyasetin

(13) Burada Badiou'nun Nietzsche'yi de içerisine alan *postmodern filozoflar* hakkındaki eleştirisine bir şerh düşmekte fayda var. Soy kütük çalışmasıyla birlikte hakikatin bilgisine dair şüpheci tutumuyla öne çıkan Nietzsche'nin hakikat eleştirisi, bilindiği gibi nihilizmin hakikate reddiyesinden tümüyle başkadır.

olanağı da yalnızca siyaset ontolojisi üzerinden temellenecek bir prosedür olarak görülemez. Aksine siyaset ontolojisinin olanağı ancak *sunulamayan (unpresentable)* ya da *non-ontolojik* bir kaynaktan bükülerek ontolojinin alanına giriş yapan bir yapıyla mümkün olabilir. Bundandır ki Badiou, felsefenin kendisini siyasete dikişlediği dönemleri felsefenin ve bir *hakikat prosedürü olarak siyasetin* askıya alındığı dönemler olarak değerlendirir. Bu bakımdan ontolojide istisnai bir alanı oluşturan ve hakikat prosedürlerinin birbirlerine geçişliliğini koruyan *olaysal biçim*, siyasetin olanağının temel koşulu olmaktadır. İşte bu yazıda, Badiou'nun çağdaş ve olanaklı bir siyaset ontolojisine dair ortaya koyduğu temel mekanizmaların Lacan ontolojisindeki temel kavramlar yoluyla yeni ve özgün bir okumasını yapmaya çalışacağız.

Olay ve Lacanyen Gerçek

Badiou'ya göre "felsefe, hakikatin türeyimsel koşullarının -prosedürlerinin- (şiir, matematik, politika, aşk) zamanın hakikatlerini buyuran olaysal biçim içerisinde birlikte-olanaklı-olmasının düşüncede şekillenmesidir" (Badiou 2012, 55). Buna göre eğer ki birlikte-olanaklılığı sağlayan koşullar arası geçiş sekteye uğrar ve düşüncenin icrası bu dört prosedürden yalnızca bir tanesine koşullanırsa bundan böyle felsefe askıya alınmış demektir. Başka bir deyişle her bir hakikat koşulu arasındaki geçiş düzenini kontrol etmekte (*operator*) olan bir tür bükülme, bir 'dikiş' yoluyla engellenir ve sabitlenir ise felsefede bir tutulma yaşanmış olur. Örneğin, "hâkim kanonik biçimiyle Marksizm'in kendisi, bir dikiş atıp felsefeyi kendi politik koşuluna dikişler; dünyanın yorumunun yerine onun devrimci dönüşümünü koyma iddiasındaki ünlü Feuerbach tezlerinin muğlaklığının arkasında da bu yatar" (Badiou 2012, 56). Bu

bakış açısından Badiou'ya göre dünya tarihinde böyle *dikişlerin* müsebbibi sayılabilecek *iğneleri* listelemek çok kolaydır. Üstelik bükülmeyi engelleyen tüm bu dikiş vakalarında, herhangi bir koşullanmaya tabi olan bütün düşünsel sistemler diğer prosedürlerde de başarısız olmaktadır. Tıpkı Marx'ın ve Marksistlerin sanatsal faaliyetlerin tekilliği ve yaratıcılığını anlamaya çalışırken yaşadıkları hüsranslar gibi (Badiou 2012, 57). Yani bu başarısızlığın en büyük ve yapısal sebebi, hakikat prosedürleri arasındaki geçişi mümkün kılacak olan bükülmenin yani 'olaysal biçimin' ortaya çıkamamasıdır. O halde mümkün bir siyasetin anlamlandırılmasında olay ön koşuldur ve bu bakımdan siyasetin olanağı, felsefenin olanağı ile birlikte-mümkündür. Bu anlamda siyaset, Deleuze'ün de söylediği gibi tarihin bir parçası değil oluşun hatta 'ani oluşun' bir parçasıdır zira oluş, tarihin bir parçası değildir; oluşta söz konusu olan yeni bir şeylerin yaratılmasıdır (Badiou 2013b, 7). Yani bir tekilliğin (*singularity*) ortaya çıkışıdır. Bu noktada siyaset edimi 'meslekten siyasetçilik' olmaktan çıkar; siyaset mekanizmasını oluşturan makro yapılarla (oy verme, partili hareket gibi mekanizmalarla) bu makro dinamiklerin karşısında bir türlü zapturapt altına alınamayan çokluk ve çokluğun hareketleri arasındaki ilişkisellik olarak ortaya konur (Akkın 2018, 99-100). Badiou kendi siyaset ontolojisini, Deleuze'ün de dikkat çektiği bu yapıları (çokluk ve çokluğu zapturapt almaya çalışan yeni çokluk biçimlerini) Lacanyen bir algoritma içerisinde yeniden formüle ederek oluşturmaktadır.

Badiou'nun mümkün bir siyasetin temeline koyduğu *olay* kavramının özünde yalnızca matematiksel bir izahat yatıyor gibi görünse de aslında bu kavram Badiou'nun "gençliğimin Sartre'dan sonraki ikinci ustası" (Badiou ve Roudinesco 2016, 15) dediği Lacan'ın psikanaliz kuramından büyük izler taşır. Lacan'da meşhur üçlü yapı (Gerçek, imgesel, simgesel) ortaya konulurken söz konusu bu düzeylerin giriftliği ve aynı zamanda ayrıksılığı

birlikte gösterilir. Yani Lacan'a göre insanın varlığını ontolojik ve non-ontolojik yapısıyla paradoksal bir süreç mantığı içerisinde gösteren bu üçlü yapının içerisinde bir tür geçişkenlik vardır. Bu geçişkenliğin anlamı, kuramda mevcut yapı içindeki ayrıksılığı barındıracak şekilde verilir yani bir başka deyişle herhangi bir düzey içerisindeki 'anlam' yalnızca o düzey içerisinde oluşturulmuş anlamdır ve bu anlamın başka bir düzeye taşınması için ancak bir nevi *çözümleme* gereklidir. Eğer bu gerekli olmuyor olsaydı, ayrı düzeylerden ve bu düzeylerdeki ayrı anlamlardan söz edemezdik. İşte Lacanyen kuramda, yapısal olarak bu denli ayrı düzeylerin birbirine geçişkenliğini ve çözümlemeyi kontrol eden başka bir post-yapı vardır, *düzeyler arası bükülme*. Lacan bu bükülmeyi Möbiüs şeridindeki bükülmeye benzetir. Lacan'a göre Möbiüs şeridindeki geçiş ya da bükülme, birbirinden iki ayrı düzeyin bir aradalığını en iyi açıklayan örnektir. Lacan'a göre henüz imge düzeyindeki bir söylem, imgeselden simgesele doğru ilerlerken "tersyüz (inversée)" olur yani bükülür. Bu noktada imgesel olan yani imgesel düzeyde olan, Möbiüs şeridi prensibiyle simgesel düzeye 'translate' olur. Eğer düzeyler arası geçişi engelleyecek bir faktör (Badioucu anlamda bir *dikiş*) devreye girerse bu *tersyüz oluş* sekteye uğrar. İşte Lacan'a göre analiz, öncelikli olarak bu dikişi görmeye ve ikinci olarak da onu sökmeye yarayan yeni *iğneleri* kullanmaya muktedirdir.

Badiou'ya göre felsefe, dört ayrı düzeyde üretilen hakikatleri (siyaset, bilim, sanat, aşk) temeline alan bir düzlemdir. Bu hakikatler, verili durum içerisine içkin olan yapının, *yeni* olana doğru bükülmesiyle yani *olay* ile kurulur. Badiou'ya göre post-modern düşünce tarzı, hakikat kategorisini tümüyle reddederek bir biçimde felsefenin ölümünü ilan etmektedir. Oysa klasik Batı metafiziğinin hakikat kavrayışını reddetmek demek, hakikat kategorisini tümüyle toprağın altına göndermek anlamına gelmemelidir, ona göre felsefe, bu dört alanda yeni hakikatleri verili-

olandan istisnai bir biçimde türeterek ilerleyecektir. Bu noktada siyaset de felsefenin bir koşulu olarak, istisnai vuku-bulunuşun mekânıdır. Yani siyaset, devletin tanımının ve alanının dışında ama paradoksal olarak aynı zamanda içinde bir yerde vuku bulan -çünkü yapısal içeriğini ondan beslenerek oluşturan- bir hakikat edimidir. Bu noktada tüm bu *yeni* durumlar için neyin istisnai vuku-bulunuş olduğunu ya da olmadığını belirlemeye namzet bir yapı duruma içkin olarak bulunmak zorundadır ve bunu kontrol eden üstyapı ise *state* olarak adlandırılır. Bu bakımdan Badiou, *state* sözcüğünü yalnızca 'devlet' anlamında kullanmaz, onu özel bir terim olarak kullanır. Bu terim, Badiou ontolojisinde bir çokluğun bütün alt çokluklarını belirleyen ve onları tek tek sayan, adlandıran, sınıflayan ve sınırlayan -bir kümenin bütün altkümelerinden oluşan küme olarak kuvvet kümesi anlamında- çokluk olarak tanımlanır. Sayıma maruz kalan verili çokluklara ise durum (*situation*) adını verir.

Siyasette durumun yapısını kırılmaya uğratarak hakikat üretimini tetikleyecek bir olaysal mekâna ihtiyaç vardır. Bu bakımdan "olay, özne ve hakikat, verili durumu kırılmaya uğratan istisnai bir kopuştur ve tanımlayıcı özellikleri imkân-dışı görünmenin mümkün olduğu kabulüne dayanmalarındır" (Türk 2013, 226). Bu durumda elimizde şu soru kalır: *bir kopuş olarak olanaklı siyaset nedir?* Siyaseti verili bir durumdan kopuş olarak tanımlamak ya da onun yapısını istisnai vuku-bulunuşları ortaya çıkaran bir bükülmenin mekânı olarak ele almak bugünün siyaseti için ne anlam ifade edecektir? Zira bugünün siyasi dinamikleri düşünüldüğünde, örneğin parlamenter-demokraside, söz konusu yapının bütün dinamikleri (oy vermek, vergi ödemek, bir vatandaş olarak sahip olunan demokratik haklardan faydalanmak vs.) verili durumdan kopuş yerine, mevcut durumu istikrara kavuşturmak ya da 'kazanılmış' istikrarı sürdürmek adına ortaya konulmaktadır. Badiou'ya göre istikrarın

devamlılığı konusundaki yüksek arzu, patolojik bir durumun tekrar tekrar ilanıdır. Büküm ânının tekrar tekrar yitirilmesidir. Üstelik bu dinamikler, mevcut patolojinin etkilerini sonsuz bir erteleme döngüsüne götürür, semptom yalnızca yer değiştirir. Bu bakımdan parlamenter-demokraside 'istikrar' sıfatıyla ümit vaat eden yollar, bir labirentin duvarlarının yer değiştirmesinden başka bir şey değildir.

Badiou; Nietzsche'de ve hemen akabinde çağdaş Fransız felsefesinde *Bir*'in ölümüyle ortaya çıkan boşluğun, dört başı mamur bir çokluk ontolojisiyle doldurulması gerektiğini ileri sürer. Çünkü Badiou'ya göre *Bir*'e bağlı bütün kategorilerin ölümü, elimizde felsefeyi ayakta tutmaya yarayacak tek bir kategorinin kalmasına neden olmuştur: *çokluk*. Tam da bu noktada modern sofistlik "Nietzsche ile birlikte yaşamın çoklu gücü adına hakikate karşı açılan davayı başlatmıştır" (Badiou 2012, 106). Fakat Badiou, Nietzsche'nin daha baştan zaferi reddedilemeyecek olan bu davasına karşılık tek bir şeyi önerir: "varlık-olarak-varlığa dair indirgenemez çoklukla uyumlu bir hakikat öğretisi" (Badiou 2012, 106). Badiou bu çokluğu, Lacancı bir hamleyle 'sunulamayanın sunumu' olarak ele alacaktır. Lacan, sunulamayanın belirlenim kazandığı zemine ya da bu belirlenimden hemen önceki toposa non-ontolojik ya da pre-ontolojik bir alan olarak Gerçek (*Real*) adını verir (Kaçar 2019, 80).

Lacancı Gerçek'in öznesinin (S) bir başka deyişle ontolojinin sınırlarının dışında kalmış "adlandırılmayan bir çokluğun" nasıl sunulabileceğini öneren Lacanyen kuram bu bakımdan Badiou'nun ontolojisine ışık tutar. Badiou, Lacan'ın Gerçek hakkındaki sözlerini hatırlatacak biçimde şöyle söyler: "çokluk kategorisi, hakikati hem tekil bir usulün çoklu-sonucu hem de adlandırılabilenin alanında bir delik olarak düşünmeye izin verir" (Badiou 2012, 106). Bu düşünce tarzı, Lacanyen Gerçek'in içinde öznenin potansiyelini nerede konumlandıracağımızı

cevapladığı gibi belirlenim kazanmamış boşluğun ya da sayılamayan çokluğun ve olaysal mekânın mantığının da anlamlandırılabilmesine olanak sağlar. *Olayın* mantığı, Lacanyen Gerçek'in mantığı ile birebir örtüşür. Badiou'ya göre olanaklı bir ontoloji -ya da Lacanyen Gerçek ile öznenin konumu- olay kavramı ile açıklanabilir çünkü "olay, varlık-olarak-varlık olmayandır" (Badiou 2012, 107). Varlık-olarak-varlık olmayan, varlık-olarak-varlığın (*being-qua-being*) bilimi olan ontolojinin temeli olarak görev yapar fakat bu durum, *vuku-bulunuş*'un ardından yani ontolojinin ortaya çıkmasının ardından gözlemlenecek (*retrospektif*) bir durumdur. Badiou'ya göre mevcut olanın (*présent*) köklerinde radikal olarak tutarsızlık vardır; bunun en açık ifadesi olayın *yapısal durumun içinde yapısal olmayan bir fazlalık* olmasıdır. O bir anlamda Lacanyen Gerçek'in, yapılanmaya başlayan öznedeki izidir. Bu bağlamda Badiou'ya göre bir çokluk olarak *hakikat*, durumun (*situation*) türeyimsel bir parçası olarak olay-sonrası üretimdir. Özne ise bu üretimin sonlu bir anı olduğundan yalnızca dört türeyimsel koşulda kendisini gösterebilir: "her özne sanatsal, bilimsel, politik ya da aşıkandır, bunların dışında varoluş ve bireysellik vardır ama özne yoktur" (Badiou 2012, 110) çünkü özne, olay ufkunun Gerçek üzerinde açtığı delik ile belirlenim kazanmış bir yapıdır ve kökeninde sunulamayanın (Lacanyen Gerçek'in) sunumu vardır.

Gerçek'in sunumu, tüm bu nedenlerle 'ontolojinin içine' doğrudur. Yani kendisi ontolojinin dışına düşen bu kavram; ontolojinin içine doğru yapılanır çünkü öznenin kendiliğinde beyan edilemez varlığı, ontolojik anlamını bu sunumun içerisinde kazanır (Kaçar 2018, 536). İşte bu yüzden Badiou, bu sunumun gerçekleşeceği mekâna 'olaysal mekân' adını verir. Bu noktada "olaysal mekân, tarihsel ve yerel gerçekliğin bir sunum içerisindeki karşılığıdır çünkü olayın kendisi değil fakat olayın ortaya çıktığı mekân ontolojinin içerisinde düşünülebilir" (Türk

2013, 251). Yapısal durumun (*olaysal mekânın*) içinde görünümüne gelen bu yapısal olmayan fazlalık (*olay*), aslında her sunumun peşini bırakmayan istisnai bir vuku-bulunuştur. Lacan'ın söylediği öznedeki bastırma ve savunma mekanizmaları yaratan, öznedeki geçmeyen bir yara izi olarak daima var olan Gerçek'in izidir. Badiou, ise bu yara izine 'tekil' çokluk adını verir. Olayın yapılandırıcısı olan bu tekil çokluklar, ontolojinin dışında, varlık-olarak-varlık-olmayana aittirler (Badiou 2007, 189). Her bir tekil çokluk, üstyapıda temsil edilemeyen yani 'sayılamayan' ve olayı mümkün kılacak olan çokluktur. Badiou'ya göre hakikatin dört prosedüründen birisi olan *siyasi söylemin* asıl kurucusu da işte bu tekil çokluklardır.

Devletin Yapısı ve Siyasetin Arzusu

Badiou, sunumun ontolojik olarak yeniden yapılandırılmasını, yapının (*structure*) daima bir üst yapıya (*meta-structure*) bağlanması olarak açıklar. Üstyapı, duruma birlik kazandıran ontolojik bir makinedir. Badiou'nun bu makineyi, matematikte bir kümenin olası tüm alt kümelerini belirleyen, onları tek tek sayarak alt kümelerinin tümünü bir küme halinde kapsayacak en büyük küme olan 'kuvvet kümesi' ile ifade ettiğini söylemiştik. Her verili çokluğun yani her kümenin bir kuvvet kümesi vardır. Dolayısıyla bütün çoklukları 'Bir-gibi (*as-One*)' yapan mekanizma, üstyapının kendisidir. O halde üstyapı, ontolojik olarak zorunludur. Çünkü birinci saymanın -ilk sunumun- üzerine ikinci bir sayma olarak işleyen bu yapı (*temsil*), Badiou'ya göre saymanın içindeki tutarsız (*inconsistent*) öğeyi -Gerçek'in izini- ayıklamak ve onu tutarlılaştırmak için vardır. Gerçek'in izi olan bu *boşluğun hayaleti*, verili çokluğun üzerinde ikinci bir sayma işlemiyle yani üstyapının meydana getirilmesi suretiyle kovulmaya çalışılır (Hallward 2003, 95). Badiou'ya göre siyasetin

asıl arzusu, bu üstyapının dışında var olma çabasıdır, çünkü tarih boyunca gerek işçilerin gerekse halkın en büyük tutkusu, üstyapının getirdiği bu aşırılığı aşmak olmuştur. Devlet¹⁴ (*state*) ise -bir üstyapı olarak- bir kez sunulmuş çoklukları ikinci bir gruplamayla yeniden sınıflandırmak ve sınırlandırmak zorundadır. Örneklendirecek olursak “bunlar sosyal güvenlik sahipleri, askerler, polisler, vergi mükellefleri, memurlar, suçlular vs. şeklinde olabilir” (Hallward 2003, 96). Şu hâlde devletin kendi muhatabını yapılandırmakta olduğu anlaşılır; ikinci sayma işleminden itibaren devletin muhatabı bireyler değil, üstyapı tarafından oluşturulmuş gruplar yani *sınıflardır*. Badiou’ya göre Marksist devlet teorisinin esprisi de buradadır; devlet ilişkileri bireyler ile değil, üstyapının belirlediği sınıflar arasında kurulur (Türk 2013, 246). Diğer taraftan bu sınıflandırma işlemi, sayımın ortaya çıkardığı tutarsızlığa (matematiksel olarak boşluğa) karşı bir müdahale özelliğindedir (Badiou 2007, 188). Bu müdahale sistemi, devletin kendini korumak adına oluşturmuş olduğu en ilkel yapıdır ve bu yapının işlevi yalnızca tarihsel-politik bir süzgeç içerisinde ele alındığında anlamlı kılınabilir. Bu yapının içinde birbirinden ayrı bölümlenişler mevcuttur; Badiou bu yapıları *normal*, *aşırı* ve *tekil* ögeler olarak isimlendirir. Badiou “hem birinci sayımda hem de ikinci sayımda verili olan sınıftaki üyeleri *normal*, durumda (*situation*) verili olan yani birinci sayımda görülen ama ikinci yapılandırmanın etkisinden sıyrılan (temsil edilmeyen) ögeleri *tekil*, birinci sayımda var olmayıp da üstyapıda temsil edilenleri ise *aşırı* (*ur/excrescence*)” (Lacan 2005, 99) olarak adlandırır. Ona göre bir sınıftaki her bir ögenin *normal* olduğu durum *doğal* durum, en az bir ögenin tekil olduğu durum ise *doğal* duruma karşıt olarak *tarihsel* durumdur.

(14) Badiou’nun *state* terimini neden hem ontolojik anlamıyla ‘durumun ikinci kez sayılmasıyla ortaya çıkan üstyapı’ olarak hem de siyasi anlamıyla ‘devlet’ olarak kullandığını şimdi daha açık görebiliyoruz.

Bu bakımdan tarihsel durum, sayımdan kurtulan ya da sayımın kendisi tarafından yok sayılan çoklukların yani tekil ögelerin varlığı ile ortaya çıkar. Fakat bilindiği üzere, bir kümeye ait tüm altkümelerin oluşturacağı kümenin (Badioucu anlamıyla üstyapının) elemanları, durumun elemanlarından daima fazladır. Bu şu anlama gelir; “devlet, yapıyı kontrol altında tutabilmek adına daima fazlalıklar üretir” (Badiou 2007, 100). Bir başka deyişle “durumun içinde sayılmayan ‘boşluk’ ikinci sayımda sayılarak kontrol altına alınmakta; buna karşılık durumun içinde var olmayan yeni çokluklar üretilmektedir” (Türk 2013, 248). Yani varlığı durumun içerisinde direkt olarak doğrulanamayan tekil öge, devletin yarattığı bu fazlalıklar üzerinden sayılmaya çalışılır. Bu bağlamda Badiou, tekil ögeyi “bir ailenin üyesi olmasına rağmen sosyal bir statü ile temsil edilebileceği herhangi bir resmi kuruma dâhil olmayan ya da bir başka deyişle devletin kayıtlarında hiçbir şekilde yer almayan bir üye” (Badiou 2007, 174) olarak ifade eder. Böyle bir durumda yani herhangi bir eleman üstyapı tarafından kapsanılmadığı anda tekilliği (*singularity*) oluşturur. Fakat “ontoloji, daima *doğal* ya da *normal* çoklukların doktrinini kabul etmektedir, ontolojiye göre ‘olay’ doktrinini ya da bir başka deyişle ‘tarihsellik doktrinini’ kabul edilemezdir, dolayısıyla ilk kez ‘olay’ kavramı ile matematiksel *ontolojinin dışında* olan bir kavramla karşı karşıya gelmiş oluruz” (Badiou 2007, 184).

Bu noktaya dikkatle bakacak olursak, Badiou’nun siyaset ontolojisinin Lacanyen kuram ile organik bağını daha açık biçimde görebiliriz. Lacan’ın üçlü düzeni (Gerçek, imgesel ve Simgesel) içerisindeki yapısal işleyiş, Badiou’nun devlet kuramında yeniden hayat bulur. Lacan’ın kuramında yer alan ve simgesel düzen içerisinde saklı kalarak her türlü simgeselleştirmeye *direnen* bazı ögeler, Badiou ontolojisinde *tekil* ögeler olarak gösterilmiştir. Yine Lacanyen kuram içerisinde her türlü ontolojik çıkarsa-

manın kaynağı olan ama kendisi ontolojinin dışında kalan Gerçek toposu, Badiou'da *olaysal mekân* adını alır. Bu noktada Badiou'nun kuramında Marksist sınıfsal ögeler de kolayca belli kavramsal konumlara yerleştirilebilir. Durumda (*situation*) sunulduğu halde ikinci sayımda (*state*) temsil edilemeyen ögeler proletarya ile karşılaşırken hem durumda var olup hem de ikinci sayımda temsil edilen *normal* ögeler *burjuvazi* olarak gösterilir (Türk 2013, 249). Fakat tekilliğin proletaryaya konumlanması, ikinci sayımın zorunlu bir ontolojik mefhum oluşundan ötürü bu sınıfı temelden başarısız ilan etmektedir. Böyle bir durumda bu tekillikler, birer *moment* olarak toplumsal çelişkileri dış vuran ve onları yoğunlaştıran evrensel faktörler olmaktadır. Badiou böyle bir siyasetin başlıca özelliğini '*dışavurumcu bir diyalektik*' olarak ifade eder. Badiou'ya göre Lenin'in Marksizm hakkındaki tespiti doğrudur; Marksizmin temeli "kitlelerin sınıflara, sınıfların partilere, partilerin de liderlere devredilmesi üzerine kuruludur" (Badiou 2013a, 73). Dışavurumcu diyalektik siyasetinde kitleler, toplumsal çelişkilerin yoğunlaşmasının bir dışavurumu olarak eylemlerini Leninizm, Marksizm, Troçkizm gibi özel adlara tahvil etmektedirler. Badiou'ya göre Marksizmin yumuşak karnı buradadır çünkü aslında siyasetin olanağı, simgeselleştirmeye direnen bir *tekilliğin* tarihsel bir öge olarak dışavurumunda gizlidir. Yani "siyasi süreç, nesnel gerçekliğin tekil bir dışavurumu değil; bir bakıma gerçeklikten kopuştur" (Badiou 2013a, 75). Bu Lacancı düşünce, siyaseti simgeselliğe dikişlenen bir nesnellik olarak görmek yerine, onun kaynağının epistemolojik çözümlenmeye tabi tutulamayacak bir kopuş minvalinde tanımlanmasına sebep olmuştur. Bu, dışavurumcu diyalektiğin ötesinde bir tanımdır. Bu tanıma göre siyasetin imkânı, kopuşta ya da ayrışmadadır. "Hakikat, Platoncu diyalektikte olduğu gibi kanaatlerden ayrıdır ya da Lacancı tasavvurda olduğu gibi bilgiden ayrıdır" (Badiou 2013a, 75). Bu bakımdan

Badiou, dışavurumcu bir diyalektik yerine daima dışavurumcu olmayan bir siyasi sürece dikkat çeker; Badiou'ya göre siyasetin olanağı ve siyasetin temel arzusu, kolektif eylemde bulunma ve kolektif eylem üzerine düşünmenin yeni yolu olarak algılanmalıdır. Bu bakımdan Badiou'ya göre siyasetin olanağına karar veren temel faktör, siyasetin arzusudur. Siyaset, bir *düzen talebi* olarak belli bir yasaya odaklanırsa bu yasanın neyi belirlediği, neyi yasakladığı ya da serbest kıldığı sorusu yani yasanın; neyin normal, neyin adlandırılmaz ve neyin anormal olduğunu belirlemesi sorunsalı ontolojik bir probleme dönüşür. Çünkü "yasa denen şey salt adli ve klasik bir sorun değil aynı zamanda ontolojik bir sorundur: bir varoluş sorunudur" (Badiou 2013a, 79). Fakat siyasetin arzusu -arzunun Lacanyen tanımından hareketle- yasanın içinde konumlanmayan bir noktaya yönelmek durumundadır. Çünkü Badiou'ya göre "arzu, *normalliği* aşan saf tekilliğin olumlanmasıdır" (Badiou 2013a, 79). *Tekillik* bu bağlamda, nesnesi *doğal* olanın ötesinde olan anlamına gelir; bu da Badiou'ya göre siyasetin arzusunu oluşturan şeydir. Çünkü simgeselleştirmeye zincirleri ya da bir başka deyişle ikinci sayım ile oluşturulmuş tüm küme grupları, içerisinde radikal olarak sayılamayan ya da adlandırılmayan bir kalıntıyı içerir. Bu, varlığın *yara izidir* (Kaçar 2019, 79); hiçbir zaman geçmeyen, üstyapının hiçbir mekanizması tarafından zapturapt altına alınamayan boşluğun göstereni ya da öznenin üzerindeki çiziktir; arzusunun *adsız nesnesidir*. Bu bağlamda siyasetin arzusunun adsız nesnesi; belli bir tanımı, adı ya da sınıflandırması olmayan üyedir. O halde olanaklı bir siyaset; "arzunun yasanın alanında kazandığı zaferdir" (Badiou 2013a, 84). Bu noktada Badiou, karşımıza çalışmanın başında örneklendirdiğimiz 'zamanın ruhunu karakterize eden disiplinler arası ortak buluşların' bir örneğini koyar. Gödel'in yirminci yüzyılda ortaya koyduğu *kurulabilirlik ilkesi*, bir çokluğun altına düşen herhangi bir çokluğu yani her

bir verili ögeyi ‘*normal*’ sayan ya da bir başka deyişle bir büyük kurucu-yasa oluşturmak suretiyle bütün yasaların kurulabilirliğini daha baştan olumlayan ilkedir. Fakat Badiou’ya göre, olası bütün yasaları *kurulabilirlik ilkesiyle* normalleştiren böyle bir matematik ve mantık kuramının karşısına tam da altmışların devrimci olaylarının yaşandığı zamanda ortaya konulmuş başka bir matematik kuramı çıkmaktadır: Cohen’in *türeyimsellik kuramı*. Bu kurama göre Gödel’in kurulabilirlik ilkesine dâhil olmayan bir küme grubu vardır: *türeyimsel (generic) kümeler*. Badiou bu bakımdan türeyimsel kümeleri Lacan ontolojisinde açıkça gözlemleyebildiğimizi ve bundan dolayı türeyimselliği yalnızca siyasetin imkânı olarak değil aynı zamanda olanaklı ontolojinin temel koşulu olarak ifade edebileceğimizi öne sürer. Dahası ona göre Marx’ın kendisini özgürleştiren insanlığa ‘*türeyimsel insanlık*’ adını vermesi tesadüf değildir çünkü proletarya, insanlığın kendi kendini olumladığı türeyimsel bir imkândır (Badiou 2013a, 84) ve hakikatle birlikte hakikatin bir prosedürü olan siyasetin ontolojisi bu bakımdan türeyimseldir.

Son olarak konulması gereken şudur: siyasetin olanağı olarak yasa ve arzu arasındaki karmaşık ilişkinin analizi. Yasa ve arzu arasındaki ilişki, Badiou’ya göre iki kutup arasında salınmaktadır. Bu kutuplardan ilki, bugünün hâkim ideolojisi olarak *arzunun yasaya tabi olduğunu bildiren* ve Gödel’in çıkarsanabilirlik düşüncesine tekabül eden düşüncedir. Yani *temsili demokrasi* hangi arzuların normal, hangilerinin anormal olduğunu belirleyen bir düzeni işaret eder, hatta buna belirli bir siyasi isim icat ederek ve dahası siyasetin çıkarsanabilirliğinden faydalanarak onu tüm dünyaya kabul ettirme gayesi güdülebilir¹⁵ (Badiou 2013a, 87). Diğer kutup ise türeyimsel olandır. Badiou, başından beri Batı metafiziği ile aynı izleği

(15) Badiou, bu noktada Amerika-Irak örneğini verir.

takip etmeyen fakat postmodern düşüncenin ona göre ‘haksız’ eleştirilerinden de sıyrılabilecek ‘evrensel’ bir hakikat anlayışı peşindedir. Bu bakımdan o, felsefenin biricik sorusunun hakikat sorusu olduğu ve hakikat kavramının terkinin felsefeyi bir kaos içerisinde askıda bıraktığı konusunda ısrar ederek bu kavramı, felsefe tarihinde herhangi bir döneme dönüş pathosu olmaksızın yeniden formüle etmeye çalışır (Güngör 2018, 472). Bundan dolayı Badiou’ya göre *hakikatin yegâne kurtuluşu* onun türeyimsel olmasındadır, dahası olanaklı bir siyasi süreç, yerel düzlemde türeyimsel bir şeyin yaratılmasıdır (Badiou 2013a, 89). Bu yaratım, Badiou’ya göre yasaya ve arzuya direkt olarak indirgenemeyen yeni bir kurgunun, yani siyasetin olanağını vermektedir. Fakat bu kurgunun müsebbibi *olay* değildir, olay bir bükülme anı olarak yalnızca yeniye dair bir imkânı simgeler. Kurgunun sahibi olarak özne, duruma sonradan eklenen bir öge olarak *olay* ile arasında kurduğu ilişki (olaya karşı sadakat ilişkisi) üzerinden var olmaktadır. Bu bakımdan Badiou, tıpkı Lacan’ın *Gerçek’ten kopuşu* öznenin sahip olduğu gizil bir potansiyel olarak ifade etmesi gibi¹⁶ olayın ortaya çıkışını da gizil bir potansiyel olarak gösterir. Yani olay, yeni bir kurgunun öznesini oluşturması bakımından *kurucu* bir özellik gösterirken, durumun içerisinden sıyrılıp gelişen bir öge olarak da *kurulan* bir şeydir. Lacan da bu bakımdan Gerçek’in öznesinin (sunulamayan S’in) potansiyel özelliğinin kurucu (*constituent*), hakiki öznenin (\$) aktüel özelliğinin ise kurulan (*constituted*) bir şey olmasına dikkat çekmiştir (Lacan 2005, 2). *Siyasi olayın* kurucu özelliği, bu bakımdan *ontolojikleştirmedir*. Çünkü olayda, durumun içerisindeki hiçlik *bir-şeyleştirilir*. Bükülmenin ontolojik olarak anlamlandırılmasını sağlayan olay sonrası üretim, öznenin ya da siyasetin öznesinin kurulmasını olanaklı kılar ve özne, bu

(16) Bu Aristotelesçi değil, Hegelyan bir düşüncedir.

bakımdan kurulan bir şeydir. Gerçek'in üzerinde bir yıkıma, bir yarılmaya neden olan bu yapılanmaya (olay'a) devletlerin (üstyapının) tepkileri ise yapısal olarak ortaktır. Çünkü "olayın durum içerisinde ontolojik olarak temellendirilemez oluşu, devletin olayı bir muamma (*enigma*) olarak nitelendirmesine sebep olur" (Türk 2013, 265). Bu bakımdan Badiou'ya göre her siyasi olay, genelde üstyapının (*state*) gözünden *bilinmeyen bir gücün* ya da *dış mihrakların* oyunu/ürünü olarak değerlendirilir. Çünkü *siyasi olay*, üstyapı tarafından zapturapt altına alınamamış olan *sunulamayanın* ortaya çıkışıdır zira siyasetin adsız nesnesine olan arzusu, siyasi olayın yegâne imkânını oluşturur. Badiou'ya göre bunun dışında olanaklı bir siyaset kurgusu, dikişlerin gölgesinde geçen yüzyılların tablosudur.

KAYNAKÇA

- Akkın, İbrahim Okan. 2018. «Gilles Deleuze.» *Modern Felsefe Tarihçeleri içinde*, Ed.: Eray Yağanak. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Badiou, Alain. 2007. *Being and Event*. Çeviren Oliver Feltham. New York: Continuum.
- . 2013b. *Deleuzecü siyaset diye bir şey var mıdır?* Çeviren Emre Koyuncu Burcu Yalım. İstanbul: Norgunk.
- . 2012. *Felsefe için Manifesto*. Çeviren Murat Erşen. İstanbul: Monokl.
- . 2013a. *Yeni bir Siyaset için Felsefe*. Çeviren Erkan Ünal Barış Özkul. İstanbul: Encore.
- Badiou, Alain, ve Elizabeth Roudinesco. 2016. *Dün Bugün Jacques Lacan*. Çeviren Akın Terzi. İstanbul: Metis Yayınları.
- Güngör, Feyza Şule. 2018. «Alain Badiou'nun Olay Felsefesine Dair Eleştirel Bir Değerlendirme.» *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 2 (8): 471-489.
- Hallward, Peter. 2003. *Badiou: A Subject to Truth*. London: University of Minnesota Press.
- Kaçar, Erman. 2019. «Öznenin Trajedisi: Aynanın Ötesine Geçmek.» *Dört Öge Bahar* (15): 75-84.
- Kaçar, Erman. 2018. «Lacan ve Topoloji.» *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)* Bahar (25): 535-554.
- Lacan, Jacques. 2005. *Ecrits*. Çeviren Alan Sheridan. New York: Routledge.
- Türk, Duygu. 2013. *Öteki, Düşman, Olay*. İstanbul: Metis Yayınları.